

*Pred vami je odštekani Izi iz nekdanje popularne
televizijske serije TV dober dan ali pa iz umobol-
nišnice pobegli Tinček iz slovenske kine-
matografske uspešnice Zadnja večerja,
za katero si je v letu 2001 prislužil na-
gredo. Spoštovani bralke in bralci: do-
bregašili v gledališkem svetu
Matjaža Javšnika, ki vas je v
preteklosti navdušil s svojo
monodramo Od boga poslan,
komedijo Avdicija, predsta-
vo Sex, Drugs & RockRoll
in še bi lahko naštevali. Si
želite prisluhniti igralčevi
življenjski filozofiji?*

*Verjemite mi!
Vrhunski igralec,
vodja ekipe
Improvakatorjev ter
prejemnik številnih na-
grad za igralske dosežke
je, vsaj kar zadeva moj okus, vr-
hunski tudi karakterno. Sicer pa,
udobno se namestite na sedež,
kajti predstava se začneja.*

MATJAŽ JAVŠNIK – IZI

"Več kot je preprek in pasti, slajši je prihod v ciljno ravnino."

Matjaža Javšnika si bomo lahko v kratkem ogledali v mijauziklu *Obuti maček* avtorja Andreja Rozmana Roze in v režiji Vita Tauferja.

Si eden tistih slovenskih igralcev, ki ni nikoli zašel v strogo profesionalne kroge, začeni z ljubljansko gledališko akademijo. Se ti niso nikoli pocedile sline po AGRFT-ju?

Sem človek osebne svobode, ki se ni nikoli pustil okvirjati ali podrejati znotraj obstoječih sistemov. Posledično nisem imel nikoli želje, da bi se podvrgel oblikovanju na tak način. Obstoječi sistemi namreč tvojo osebnost najprej razstavijo, potem pa jo oblikujejo po lastni podobi ali predstavi. Ker pa to pri nas počnejo skoraj na vseh umetniških akademijah, je logično, da se sam tam nisem znašel.

Kaj pa sicer? Te institucije utesnjujejo ali osvobajajo?

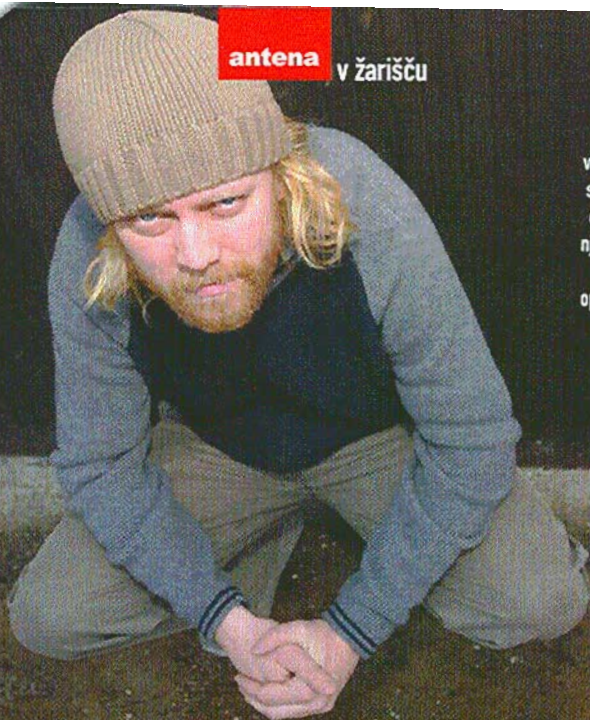
Institucije so postavljene zaradi kontrole in tabujev. Prek njih se manipulira masa, saj delujejo izključno po sistemu trenutnih potreb vladajoče elite. Razen redkih izjem, predvsem po zaslugi direktorjev in umetniških vodij, so vse institucije predvidljive in

dolgočasne. Dolgoročno gledano bodo preživele le tiste smeje in pogumne.

Ko sem te gledala v monodrami *Od boga poslan*, sem dobila občutek, da si moral v življenju izbojevati že nešteto monologov. V mislih imam neštete vzpone in padce, ki veliko pripomorejo k osebnostni kreposti? Imam prav?

V življenju mi ni bilo nič prineseno na srebrnem pladnju. Že ob rojstvu sem se moral boriti z boleznijo. Do šole so družinski člani kar nekajkrat trepetali za moje življenje. Kljub temu je bolezen iz mene naredila borca, za kar sem ji danes hvaležen. Brez vzponov in padcev pa je življenje tako ali tako en sam dolgočas. Več kot je preprek in pasti, slajši je prihod v ciljno ravnino.

Če časovni stroj zavrtimo v obdobje, ko si dopolnil petnajst let, kaj ti najprej pade na pamet? Si kot najstnik veliko preklinjal, lagal staršem in se pretepal s sošolci ali bi se opisal

"Vedno ko se spopadaš z novo vlogo, vanjo vneseš vsaj kanček sebe. Tudi če jo narediš po modelu nekoga, ki ga poznaš, so v njej vsaj tvoji občutki in spoznanja, ki ti jih je druženje ali pa opazovanje tega človeka prineslo. Brez avtorskega podpisa ni dobre vloge."

kot bolj miroljubnega?

Bil sem čisto povprečen najstnik. Mogoče sem se zaradi svojega čuta za pravičnost in enakost večkrat kot sovrstniki znašel v konfliktnih situacijah. Bil sem v klapi, ki je počela enake stvari kot vsi tedanji sovrstniki. Žurali smo, se zaljubljali, se tu in tam zravsali, in to je to. Zgodilo se ni nič tako travmatičnega, da bi me zaznamovalo za vse življenje.

Si igralski talent kdaj izkoristil v osvajalske namene?

Ko osvajaš, je najbolje, da si to, kar si, sicer se že na tretjem, četrtem zmenku izdaš. Da pa bi človek neprestano igral, je prenaporno zanj in za okolico.

V enem od intervjujev sem prebrala, da si se preizkusil že v marsičem, med drugim tudi v sestavljanju WC-kotličkov za tekočim trakom? Kako pomembno je za igralca, da se tudi v realnem življenju preizkusi v vseh mogočih vlogah?

V življenju sem poprijel za marsikakšno delo. Vsako je na svoj način prineslo nekaj novih izkušenj in spoznanj, ki mi danes, ko oblikujem določene vloge, pridejo prav. V vsakem od delovnih okolij sem spoznal različne tipe ljudi, ki imajo svojo logiko delovanja ter popolnoma drug pogled na svet in življenje. Več svetov spoznaš, večji je tvoj domet in pri tem se vedem kot cigan. Tako kot njim je tudi meni en svet premalo.

V kateri vlogi si nastopal brez maske? V mislih imam vlogo, v kateri si uprizarjal samega sebe.

Vedno ko se spopadaš z novo vlogo, vanjo vneseš vsaj kanček sebe. Tudi če jo narediš po modelu nekoga, ki ga poznaš, so v njej vsaj tvoji občutki in spoznanja, ki ti jih je druženje ali pa opazovanje tega človeka prineslo. Brez avtorskega podpisa ni dobre vloge.

Na gledališkem odru velikokrat prestrežeš salve smeha? Imaš občutek, da se gledalci smejejo iz srca ali se le-tega nalezajo?

"Bil sem čisto povprečen najstnik. Mogoče sem se zaradi svojega čutila za pravičnost in enakost večkrat kot sovrstniki znašel v konfliktnih situacijah. Bil sem v klapi, ki je počela enake stvari kot vsi tedanji sovrstniki. Žurali smo, se zaljubljali, se tu in tam zravsali, in to je to. Zgodilo se ni nič tako travmatičnega, da bi me raznamovalo za vse življenje."

Včasih je lahko smeh tudi nalezljiv. Toda če je predstava že med študijem tempirana in postavljena natančno, je igralec tisti, ki kontrolira ter pritisne na sprožilec za smeh.

Se ti je že kdaj zgodilo, da občinstva nisi uspel pripraviti do smeha?

To ne. Je pa od okolja in strukture publike odvisno, na katero stvar in s kakšno intenziteto bodo reagirali. Najbolj sproščeni in pripravljeni sodelovati pa so Štajerci.

Ob koncu pa še kakšen "moralen" nauk za naše bralce!

Vsaj trikrat na mesec pojdite na koncert, v kino ali pa v gledališče. Veselite se in srkajte iz teh dogodkov. Verjemite, da bo ob njih vaše življenje dosti bolj bogato in smiselno, kot je umiranje na obroke med štirimi stenami vaših stanovanj. Sebi in svojim bližjim privoščite družabnost.

Avtorica: Maja Novak
Fotografije: Mare Vavpotič

Si želiš ogledati "mjauzikel" Obuti maček?

Antena bo popeljala 4 srečneže na predstavo Špas teatra brezplačno. Vstopnici pa si lahko priigraš, če pravilno odgovoriš na nagradno vprašanje, ki ti ga bomo zastavili prek SMS-sporočila.

Navodila

Poslji ključni besedi **ANTENA SPAS** na številko **2929**. Na prejeto vprašanje odgovori s črko **a**, **b** ali **c**! Igra se zaključí 22. 1.

Cena sporočila je 25 SIT.

92 - JAVŠNIK lahor

Matjaž Javšnik, gledališki in filmski igralec, scenarist

20

DELO SP

91 JAVŠNIK lahor

Kot kameleon sem – tako dobim energijo

14-04-2001

Vesna Milek A

Na njegovi vizitki je na mestu poklica napisano »multipraktik«.

Tak je bil od nekdaj, že kot mulc. Igral, recitiral, pisal pesmi, »za punce, jasno«, odnesel vsa priznanja, od šahovskih dvobojev do bralne

značke. Ko je zrasel, je stregel za šankom in spoznaval barvite face iz vaškega okolja, sestavljal je wc kotličke, bil je redar, in to tako prepričljiv, da so se ga celo zares bali ("pohorska kri pač!"), vmes je malo klošaril, »fural pankrokerja« ... in bil tepen, ker je na vaškem plesu tri ure vrtel Dead Kennedys. »Če pogledam nazaj, so bile vse službe, ki sem jih delal, teater, samo da je na odru vse lažje.« Saj GILŠ je bila prelomnica. Tam je videl, da na odru prav tako lahko izživi svoje podosebnosti, le da manj boli. Napisal je kup iger, monodram, tista prva, avtorska monodrama o grobarju. Od boga poslan, po dvestodesetih reinkarnacijah še vedno živi. Javšnik pa tudi.

»Zgleda, da ta moj grobar nima še inventure!« Z Dragom Milinovičem sta kot Nasa kabinet teater navdušila s komedijami kot sta Don Juan International Fakr in Roka roko ubije, z Valterjem Draganom se je lotil večne teme Sex & Drugs & Rock'n'roll, od vlog v institucionalnih gledališčih pa se rad spomni Horvati-vih Nežnosti v Drami, kjer je bil nenežen sin Petru Musevskemu; vmes je pobral precej na-

svoj delež primaknil še filmski sklad. V celoti je stal 64 milijonov tolarjev.

Ste ga res posneli v osmih dneh?

V sedmih. Kaj naj? Saj drugače ni šlo. Edina možnost, da s tem denarjem narediva film, je bila, da namesto filmske vzameva digitalno kamero in film posnameva v sedmih dneh, pa še to po principu – kader sekvenca: eno samo kamero smo upravičili s tem, da smo jo potisnili v roke drugemu norcu (Drago Milinovič), češ da gre za »subjektivni pogled nekoga, ki snema«. Zato, da nam je uspelo, smo seveda morali intenzivno vaditi en mesec in pol. Miha Tozon, direktor fotografije, je snemal na navadni VHS, zvečer smo si to pogledali in poskušali odpraviti napake.

Sedem dni. Kot stvarjenje. Tudi sicer v filmu mrgoli bibličnih motivov, od spreobrnjene »prešušnice« Marie Magdalene do zadnje večerje...

Zadnja večerja je bolj metafora vstajenja, tudi sama prostitutka ve, da je zadnje večerjo pri babici... In nato vstane od mrtvih...

Če pomislimo na glavna junaka... »Blagor ubogim na duhu, ker bodo gledali luč božjega kraljestva...«

Ja, če hočeš, vidiš cele svetopisemske citate. Iz krščanstva sva vzela pač tiste stvari, ki so nama všeč. Tako krščanstvo kot komunizem imata v svojem jedru dobro filozofijo, ki se je sfižila prav zaradi ljudi. Manipulacijo imamo očitno v krvi.

čita pivo... »Saj vaju ne motiva, ne?« Kje pa, pravi Matjaž, se rokuje, naroči še eno laško. In tako smo za mizo nekaj časa štirje. Potem nas je kmalu pet. Stari del mesta je to popoldne očitno še posebej živahen. Znancem ni konca. Dušan Cater, pisatelj, Alan Hranitelj, ki odrbzi mimo ...

Zdi se, da še nismo imeli igralca, ki bi nastopil z igro, ki pravzaprav zanika načelo filmske igre »manj je več«; prav suvereno ste si privoščili vsega preveč, pretirano spakovanje, čustvovanje, grimase na meji bizarne-ga...

To pa zato, ker se zdi, da hoče biti pri nas večina igralcev na filmu lepih. Jaz se s tem ne obremenjujem. Lahko mi narediš nevemkakšno masko, pa ne bom lep. In me to niti ne zanima. Že dolgo nazaj sem se odločil, da ni važno, kako zgledaš, ampak kaj hočeš povedati. Vizualna podoba je samo orodje. Pri tem sem šel tako daleč, da imam v tem filmu kretensko pričesko, da delam razne spake ...

... in da že v prvi sekvenci, potegnute dol pikčaste hlače in »spregovorite z zadnjo platjo«, tako da raztegujete in stiskate obe polobli v kamero ... Preizkušene provokacije, na katere najprej ulovite širši krog precej nezahtev-nih gledalcev ...?

Odvisno, kako jih uporabiš. Gole riti na začetku nismo uporabili samo zato, da bi na poceni način izsilili smeh v dvorani. Rit je metafora. Jaz jo povezujem z zaprtostjo in odprtostjo. In

Petru Musevskemu; vmes je pobral precej nagrad, med drugim Severjevo nagrado za igralske dosežke, pa pokale za najboljšega improvizatorja in moderatorja na državnem prvenstvu v improvizacijah... Zdaj razsaja v Đurotovi Avdiciji, še vedno vztraja kot punker Izi v Tv Dober dan in v glavi pripravlja vsaj tri nove gledališke projekte. Multipraktik pač. Ali megaloman, če smo nevoščljivi. Aja, filmsko kariero je začel v Petkovičevem kratkem čb filmu »Naprejši«, kjer je kot paraplegik na vozičku, v tandemu s slepcem (Drago Milinovič) lovil ženske, v Burgerjevem prav tako črno-belem V leru je preganjal debele študentke, z Anzeljcevo Zadnjo večerjo se je končno obarval in ... hm, še vedno preganja ženske. In, ja, še vedno v duetu z očitno neločljivim partnerjem Milinovičem jo je končno tudi ujel. Žensko. In posnel ves ta lov.

Na prvi pogled je komedija Zadnja večerja videti kot daljši skeč, napisan predvsem kot monolog za »velikega prvaka impro lige« Matjaža Javšnika?

Kaj pa vem. Najbrž zato, ker je Anzeljc že v začetku med pisanjem scenarija imel v mislih mene in glavni vlogi norca. Velik del scenarija sva pisala skupaj.

Je zgradba filma, torej subjektivni pogled norca, ki snema zgodbo, optimalna prilagoditev na mikroporočilo, ki sta ga z režiserjem imela na voljo...?

Prazen žakelj je narekoval idejo, ja. Z Anzeljcem bi najraje posnela film s petnajstimi kamerami, če bi se dalo. A najprej sva se vprašala, koliko denarja bi rabila za to. Potem sva si rekla: Imava dva avta...

Menda ne boste rekli, da je romantična zgodba »o prodanih avtomobilih«, ki jo prodajate medijem, resnična?

Kaj ste pa mislili? Da lahko potegnem nekaj deset tisoč mark iz žepa in jih vržem na mizo? V Sloveniji vendar ne moreš obogateti od igre. Res je, da potem nisva prodala avtomobilov, ker sva dobila neke druge honorarje. A skupaj sva v ta film vložila 60.000 mark. Drugo so dodali sponzorji, tako da smo v štartu film posneli za borih 100.000 mark. Da je prišel v kino, je

Že lani ste se na filmskem festivalu pritoževali, da slovenski film nima junaka, razen Kekca. Vam je to z norčkom Tinčkom po vašem uspelo?

Bebček, ki poljubi lepo dekle?! Mar ni to dovolj velika nagrada? Njegove sanje so se izpolnile. Res je, da ne more biti klasičen ameriški junak s klasičnim hepiendom, že zaradi svoje omejenosti ne. Toda ker je čustven, ker ne obsoja, ne ponižuje, ker nikogar ne predalčka, prestopi mejo. Zmaga.

Toda konča tam, od koder je ušel. V mentalni ustanovi. V realnosti mu ni uspelo.

Že, ampak uspelo mu je nekaj drugega. Zgodilo se mu je nekaj, o čemer prej ni mogel niti sanjati. Spoznal je bitje, ki se mu je odprlo, ki ga je vzljubilo takšnega, kakršen je. Tinček je junak že s tem, da si je upal zbežati iz tistih zidov. Midva sva hotela pač narediti film za ljudi. Zato ga nisva končala klasično, ampak sva samo nakazala prizor, ko osebe iz ustanove oba junaka strpa v prisilne jopiče...

S tem likom zbuja asociacije na Jerryja Lewisa v Čarobnem napoju, s podobnim stylingom in odsekanim frufrujem, ali na Jima Careya v Butech in Butech. Tovrstne komedije lovijo gledalce na podobne situacijske štos in predvsem na specifično pretirano mimiko.

Veliko je teh situacijskih štosov, to je res. Ampak ves čas je prisoten podton: življenje je lepo in dajmo drugačnim pravico, da so drugačni.

Zato z Anzeljcem nisva iskala nekakšnega Jima Careya, ampak tipa, ki mu je vzor Kekec. Tipa, ki gradi na tistem, kar je njegovo, kar pozna. Morda dobi kdo asociacije na ameriško produkcijo zato, ker sva pisala scenarij po ameriškem principu. Zakaj bi odkrivali toplo vodo, če je že Aristotel vedel, da mora dobra zgodba imeti začetek, zaplet, vrh in razplet? Tu ni nobene filozofije.

Po Starem trgu primaršna mimo najine mize Dean Došlo, poleg Nina de Glerie eden od avtorjev glasbe Zadnje večerje, ki je ravno na gostilniškem pohodu s svojim dvainosemdesetletnim dedkom iz Grosupljega. Prisledeta, naro-

on, že v prvem kadru pokaže svojo rit ... torej svojo odprtost, nedolžnost ...

V smislu, zakaj bi bila zadnjica bolj vulgaren del telesa kot recimo usta?

Jasno. Junak pokaže rit, češ »tu imate, tudi to sem jaz, kaj me briga da vaše predsodke ...« Se pa strinjam, da je teh štosov v filmu ogromno ... In če ti, kot gledalec, nisi sposoben takšne koncentracije, da bi čez ves film vlekel rdečo nit, se ti zdi, da so to štos na prvo žogo. Če se spomnite prizora z maketo možganov na mizi umobolnice, ko jih Tinček dvigne in si jih da na glavo ... Kasneje pa pove, da mu je oče ves čas govoril, da je brez možganov, da bi bilo od psa čuvaja več koristi kot od njega ... Vsak tak štos ima dvojni pomen. Ta film sem v montaži gledal vsaj tridesetkrat in morda desetkrat na velikem platnu. In destokrat se zjočem pri istem prizoru ... Zdi se mi, da nam je uspelo prenesti sporočilo in da smo naredili topel, čustven film ...

Ne dovolj, da bi prepričal žirijo na portoroškem festivalu?

Saj ne potrebujemo nagrade. Naš film že ima svoje gledalce. Tistim filmom, ki se šele odpravljajo v kinematografe, pa je nagrada lahko dobra popotnica.

Na sklepnih prireditvi ste rekli, da ste »pričakovali male in velike filme, pa ste žal videli samo male, ki so postali veliki.« Zakaj, mislite, je žirija ignorirala prav zgodbe malih ljudi z roba, kot je recimo tudi Cvitkovičev film?

To, da so majhni ljudje ostali spet na robu, je po moje preprosto odsev slovenske družbene klime v tem trenutku. Še vedno smo v fazi tranzicije, v tistem najbolj gnilem kapitalizmu, ki so ga poznali Angleži pred 100 leti. Tako malo časa je minilo od slovenske samostojnosti, da se še vedno dela država, pozablja pa se na človeka. Zato so uspeli pač tisti filmi, ki so imeli bogato popotnico filmskega sklada, preprogo, po kateri lahko mehko hodiš, medtem ko ti mali ljudje z roba še vedno hodijo po makadamskih cestah z bosimi nogami.

Hm, sami ste enkrat rekli, da nimate ambicije, da bi delali predstave ali filme za intelektualce, ampak za preproste ljudi.

Jasno! Kdo pa so pri nas intelektualci? V tem prostoru je od vseh tistih, ki se imajo za intelektualce, morda le dvajset odstotkov pravih intelektualcev. Vsi drugi kvaziintelektualci pa morajo na vsako čustveno zgodbo gledati s cinizmom, to se pač spodobi. Vsak normalen tip pa si v življenju želi nečesa toplega, veselega, pozitivnega. Zato raje delam za pohorskega kmeta, ki bo brez predsodkov iskreno navijal za glavnega junaka, čustvoval z njim ... Tudi sam hočem razmišljati z zdravo kmečko logiko. Sem pač tip, ki je od nekdaj proti vsem, proti sistemu, proti nuklerani energiji, proti škropivu, proti vsemu.

Proti nama pa očitno vse poti mimoidočih ... znanci, prijatelji, naključni mimoidoči, ki se spreminjajo v oboževalce, fotografi, ki bi imeli kos Javšnika za svojo zbirko, dve svetlolasi in hihitajoči se novinarki s POP TV ... vsi se ustavljajo za najino mizo in usmerjajo pogovor v nepredvidljive smeri. Moj sobesednik pozdravlja, prijazno kima. »Hej stari, bravo!« zakriči mladeč na čelu skupine srednješolcev, ki se na glas zakrohota ...

Mimogrede, kako to prenašate? Najbrž je postalo precej naporno, če se od vas pričakuje, da si ves čas duhovito, zabaven, in na voljo vsakemu, ki ima pet minut časa?

Ah, ne vem ... Za zdaj kar gre ... Včasih, ko hočeš biti res sam in greš s punco na sprehod po mestu ali na pico, mi gre na živce, da se vsak lahko vtakne vate ... Pa naj bodo to smetarji ali spolirani tipi v nobel restavraciji. Povsod je isto.

Tisti, ki najbolj govorijo, kako banalen je TV Dober dan, tisti so najbolj tečni. In tak tip ti že v uvodu vzvišeno razloži, da on ne gleda te serije, ne, on že ne, otroci gledajo, zna pa vsak štos na pamet in potem modruje, čeprav ga nisi prav nič vprašal za mnenje ...

Malo ste krivi tudi sami. Medtem ko je vaš prijatelj Sebastijan Cavazza zelo racionalno dožiral svoje medijsko pojavljanje, se izogibal intervjujem, se zdi da ste se sami zelo prostodušno dali na razpolago medijem, in to že pred filmom.

Z vsemi mediji je isto. Pa naj bodo to časopisi,

Tu nekje ... Jaz se preprosto čutim poklicanega, da branim te ljudi, ki jim marsikdo dela krivico. Nihče se ne vpraša, zakaj je nekdo tak, zakaj se je tako zapil, zakaj je postal izobčenec, kurba, ampak se na cesti z gnusom obrne stran od njega. Češ: »Mater, poglej ga, kakšen je ...« Jebi se! Takšen si ti lahko jutri.

Edina instant valilnica zvezd, seveda v slovenskem merilu, je televizija. Primer Gojca, Rifleta, potem Roze, Derganca, kasneje Šugmana ... Tako hitro, kot te lansira med zvezde, te lahko tudi omeji v stereotip. Dvo-rezen meč.

Ni nujno. Samo če pristaneš na to, kaj bodo rekli drugi. Če si ti zares želiš nekaj igrati, boš to igral. Če pa si pripravljen igrati predvsem hlapca tistim, ki naj bi določali vloge, in ne zmoreš reči: »Ej fantje, zdaj vas imam dosti. Če me ne boste režirali vi, se bom pa sam,« je to tvoj problem. Ljudje so navajeni, da ždijo v neki službici, in če dobijo vlogo, ki si jo želijo, in največkrat je ne, so srečni, če ne pa se ves čas grizejo, pritožujejo in lepo poslušno igrajo tisto, kar so jim določili.

Če ti res nekaj hočeš, kdo ti to lahko prepreči? Direktor gledališča? Boš šel pa drugam.

Je potreba po zbujanju pozornosti, pa naj bo to v družbi, na biljardu, za šankom ali na

radio ... Ko zavonajo svežo kri, te dvignejo, te popularizirajo čez vse razumne meje, ko te izsesajo, te potlačijo v najhujši drek.

A za to, da se pojavljam v medijih, imam svoje razloge. Hočem pripovedovati zgodbe. Hočem razkrivati, odstirati, hočem provocirati. In da to dosežem, mi je čisto vseeno, katere medije bom uporabil. Radio, televizija, film ali časopisi, vse je isto. V tem primeru ne izražajo oni mene, ampak jaz njih.

V vsakem primeru je izčrpavajoče.

Ne morem se izčrpati. Takoj, ko začutim, da se praznim, grem na Pohorje, med moje ljudi, in se ga tam en teden zapijam, z največjimi čudaki, norci, posebneži. In potem imam novo štorijo, nov problem, o katerem bi rad kaj povedal.

Že z likom iz TV Dober dan, pankrjem Izijem, se je začela vrtoglava popularnost, potem film, predstave, improloga, vidimo vas na Zoomu, na odrih, v vseh revijah in časopisih in celo na viktorijah krožite nad Čuki kot letiči »Superlovenec« ...; popolna razprodaja v smislu »Kuj železo dokler je vroče«?

Ne delam tega. Če bi hotel železo kovati, bi zdaj nadaljeval s tem, poskusil iztržiti čim več, dokler se me ne bi vsi naveličali. Ampak takoj ko bo konec promocije za Zadnjo večerjo, se bom umaknil. Jeseni grem za pol leta snemat na Hrvaško ... Črnogorsko-hrvaško-slovenska koprodukcija, super stvar. Več pa ne povem. V pol leta me bodo pa že pozabili, upam. Medij me zanima samo zato, da povem svojo zgodbo. Vem pa kam in h komu in kako. Vem, zakaj sem šel k Mariu v obleki, v kateri me sicer ne bo zlepa kdo videl. To je ciljna publika, ki jo moraš nagovoriti na drugačen način. Zato uporabljam drugačne preobleke. VTV Dober dan z drugo preobleko govorim druge stvari na drug način drugim ljudem. V bistvu pa gre za iste stvari.

Diši po kameleonstvu.

Kameleon barve menja zato, da dobi energijo. Pri meni je enako. Drug medij, druga barva. S tem dobim energijo, da kanaliziram zgodbo. Ne prodajam sebe, ampak zgodbe, ideje. Če bi hotel prodajati sebe, bi hotel postati maneken. Doma ne spim sam sabo in ne šepetam sam sebi na uho, kaj mislim in kaj me moti na svetu ...

Kompleks odrešenika?

Nikakor ne. Jaz sem samo pripravljen vsakemu povedati, kaj si mislim o tem svetu. Če bi bili vsi tihi, je možnosti, da se bo kaj spremenilo, precej manj. Trije svetovi so, ki me zanimajo: svet barab, izobčencev, svet kurb in svet norcev.

Kam spadajo grobarji?

odru, sestavni del igralca? Bi lahko shajali brez pozornosti?

Za igralca so ključne štiri stvari. Prva je radovednost, da v sebi iščeš otroka, morilca, kogarkoli, ki ga pač potrebuješ za določeno vlogo, druga je, da imaš dovolj jaje, da si to tudi upaš zares poiskati, tretja lastnost, ki je značjsko lahko negativna, pa je, da moraš biti strašen egotrip, in četrtič moraš imeti v sebi ... nekakšno psihozo.

Nevrozo?

Ne, nevroza ruši tempo in ritem.

Tudi nevrotičnost ima svoj tempo?

Seveda. Ampak to ni tempo ustvarjanja. To je tempo zatekanja. Ustvarjanje je konstantna energija, vsaj zame. Če pa se vsake toliko uma kneš v nevrozo, padeš za en klin na lestvici, samo zaradi tega, da si boš nabral moči, da boš spet prišel na tisto linijo, na kateri si bil. Sizif.

Večina kreativcev naj bi bila nevrotikov.

Naj bodo. To je njihov problem. Zato pa trpijo od nerealiziranih hrepenenj.

Nikoli ne trpite?

Ne trpim. Imam se super. Samo tu pa tam mi gre kaj na kurac.

Ne bom rekel, da nisem nikoli trpel, ampak tudi če sem, se ne spomnim. Ker me to ne zanima.

Pa vendar vas zanimajo prav bizarni liki, klošarji, grobarji, morilci, ljudje z družbenega dna ... Ne boste rekli, da ti liki ne poznajo trpljenja?

Seveda trpijo. A se znajo z enako intenzivnostjo tudi zabavati.

Lahko bi rekli, da je prav take like najlažje igrati ...

Ne, to ni res. Prav to je najtežje. Ker jih je najtežje razumeti.

Toda prav na teh likih se najpogosteje lomijo igralski klišeji, prostitutke, norci, klošarji ...

Ta like je najlažje igrati, če si jih ne upaš zares spoznati, če jih globoko v sebi obsojaš in potem iz takega lika ne narediš osebnosti, ampak karikature. Če pa hočeš ustvariti lik, ki ima svoj prav, pa čeprav vsi vemo, da nima, je to izjemen izziv, ki je vreden petih vlog pocukranih lepotev v klasičnih tekstih.

Igrati MacBetha in do konca vztrajati z njim v njegovi resnici je več, kot igrati Kristijana v Cyranoju De Bergeracu na stotih različnih odrih v različnih državah.

Večina igralcev poudarja, da je igra predvsem obrt. Kdaj to postane umetnost? Kadar ti to priznajo drugi?

Kadar sam pri sebi veš, da si naredil presežek. Sicer pa nisem poklican, da bi govoril o umetnosti. Vse vloge, ki sem jih delal, sem delal zato, ker sem se ob tem imel fino. Ne zato, da bi potem komu rekel, da sem jaz umetnik. Umetnost je zame predvsem provokacija. V tem primeru pristanem na ta termin. Če že hočete, zame je umetnost Sikstinska kapela, tam se odlično počutim. Pa slap Šumik v pragozdu na Pohorju ...

Slap provocira?

Tudi, če ga znaš poslušati. Pa tudi teče drugače kot drugi slapovi.

Kot nalašč se za najinim hrbtom prižblje skri-venčen možak, v eni roki palico, ki jo med glasnim kričanjem vihti po zraku, v drugi se žiblje palstiča vrečka z mlekom in kruhom. Asociacija na Cvitkovičev film Kruhi in mleko. Ljudje se ga izogibajo in okrog njega krožijo v loku.

Sva govorila o teh ljudeh ...?

Seveda. To so ljudje, ki so posebni, zanimivi. V bistvu so zrcalo tega, kar lahko postaneš, pa si tega ne upaš priznati.

In zato raje prezirljivo pogledaš stran?

(Ozreva se proti možaku, ki še vedno brezglavo kriči, bela vrečka se povesi in na ulico se zakotali pol hlebca črnega kruha.)

Morda je to razlog, da Zadnja večerja nekatere ljudi navdaja z odporom. Zato, ker nas je vse strah drugačnosti.

Po mojem življenje sestavljajo upanje, želje in strahovi. Če izključiš eno od teh stvari, si se že zajebal. Ker ... Na pogrebu se špila himna. Če pozabiš na eno od teh stvari, pa čeprav strah, ali pa hrepenenje, bo na tvoj pogreb prišlo pet ljudi. Če vse te stvari nosiš v sebi do smrti, boš imel na pogrebu celo vas. Kako lahko nekoga obtožuješ, ker se je zapil? Zgodi se pač. Tudi tebi se lahko zgodi.

Je to po svoje tudi ključ ... za to, da ustrežeš želji, da te imajo radi?

Nikoli te ne morejo imeti vsi radi.

Seveda. A zdi se, da je z vami nekaj narobe. Nobenih negativnih kritik.

Ni res. Nekateri me prav sovražijo. Ali pa se

Foto Igor Zaplatil

Mislite, da ste se z nizom bizarnih filmskih vlog omejili v očeh nekaterih, ki vas zaradi tega ne vidijo v drugačnih vlogah?

S tem se ne obremenjujem. Če me kdo zaradi tega, kar sem delal prej, ne bi hotel angažirati drugje, to samo pomeni, da vame tako ali tako nima zaupanja. S takimi nočem niti delati. Tudi sam ne delam z ljudmi, ki jim ne zaupam. Mimogrede, prav zadnjič je neki režiser klobasal velike neumnosti o našem filmu, med drugim nekaj o tem, kako jaz ne morem igrati drugačne vloge, kot je tale norec ... »Kako ne morem?« sem ga prijel. »Si me morda videl v kakšni drugi vlogi? Si mi dal šanso? Nisi. Torej utihni.« Nihče mi ne bo rekel, da nečesa ne zmorem. Če ne znam, bom toliko časa vztrajal, dokler tega ne bom obvladal do popolnosti.

Torej vas bomo v enem od vaših naslednjih projektov lahko videli v vlogi ljubimca ali japija?

Čisto mogoče. Tudi japiji so na svoj način zelo ubogi. Pa ljubimci tudi. Mene zanima vse. Če ne drugega, me vloga zanima čisto v obrtnem smislu, kaj bom naredil iz lika.

me boji, kaj ven jim kradem posel.

Namigujete na igralsko srenjo?

Ne bi zdaj predalčkal po poklicih. Na splošno se je ta kulturniška srenja začela obnašati, kot da jim kaj hočem vzeti. Jaz nikomur nič ne kradem. Moje ideje so ideje, ki si jih sami ne upajo realizirati, moje zgodbe so zgodbe, ki so njim tuje ... Zato jim nikakor ne jemljem posla ...

V vašem filmskem debiju (kratki film Na preji!) igrate paraplegika na vozičku, ki ga vozi slepec, pohotno lovi ženske ... V očeh javnosti to hitro lahko dobi predznak »nečesa« nesramnega, neokusnega«, norčevanje iz paraplegikov ...

A invalidi nimajo libida? Še toliko bolj, ker so v fizičnem smislu za nekaj prikrajšani. In prikrajšani so tudi zaradi teh ljudi, ki širijo takšne predsodke. Ko sem bil zadnjič v Londonu, sem na ulici srečal skupino mongoloidov, ki so se blazno zabavali, plesali, z walkmani na ušesih. Nihče se ni za njimi obrnil s tistim zgroženim pogledom, ki ga pri nas tako pogosto vidiš. Pri nas imajo te ljudi očitno neke spravljenosti, zaprte, ne vidiš jih na ulici. Ne razumem, zakaj bi moral nekdo, ki je umsko prizadet, misliti enako kot ti, da bo lahko hodil po glavni cesti?

Kaj daje pravico nekemu psihologu, da na vprašanje, katera barva te asociira na nedolžnost, od tebe pričakuje odgovor, da je to, ah, bela barva. Če boš rekel rdeča, bo rekel, da si agresiven, če boš rekel modra, bo pa rekel, kaj pa vem, da si samomorilski tip; karikiram, jasno. Skratka, kar boš rekel, je narobe. Nisi normalen. Kdo temu tipu daje to pravico, da drugim diktira ritem, navade, mišljenje in celo okolje? Kaj ga briga, katera barva mi je všeč, dokler ne pridem do njega pa mu udarim »eno plavo na uče«?

Zdi se, da med vašo filmsko in gledališko igro pravzaprav ni velikih razlik, ekspresija do konca. Kje je po vašem ključna razlika, če sploh?

To je vse isto. Gre samo za drug vzvod. Konkretno, v primeru Tinčka, sem se odločil za bolj ekspresivna izrazna sredstva prav zato, ker mi lik to dovoljuje. Če bi zdaj igral lik, pri katerem bi moral minimalizirati igro, bi to pač naredil. Pri filmski igri je bistveno, ali te ima kamera rada ali ne. To je ves štos. Lahko si genialen igralec, če te kamera ne vzame za svoje, ga, ne gre.

Je ta ljubezen vzajemna, v smislu, če sam ne maraš kamere, ti ta ne vrača naklonjenosti, in narobe?

Ne bi rekel. Poznam igralce, ki kamere na marajo, pa jih ima kamera zelo rada, morda še bolj. Tu ni pravil. In prav tu se je človek precej zajebal. Mislil je, da je ustvaril izum človeštva, pa je tehnika zmagala nad njim. Hočeš ali ne, si suženj stroja.

Koliko vztrajnosti je bilo potrebne, da kot igralec brez AGRFT dobivate vloge, ne le v off, ampak tudi v profesionalnih gledališčih? Kje ste se našli te prepričanosti, te samozavesti, sploh pri improvizacijah? Nimate nikoli treme?

Seveda imam, še vedno imam tremo, to je normalno. Pred vsakim nastopom grem na WC in tam položim par kablov. Nekaterim je slabo, drugi brezglavo norijo okrog in so vsi živčni, jaz pa grem, se usedem na školjko in v miru spustim kuglo. To je moj ritual. Sicer pa je na odru zame najbolj pomembno, da natančno vem, zakaj in o čem govorim, potem me ni strah. Naj pod odrom žvižgajo, če hočejo, to ni več moj, ampak njihov problem.

Pri improvizacijah je najbrž drugače. Tam vendar ne moreš vedeti, o čem boš govoril.

Tam ne, seveda. Če povem po pravici, še sam ne vem, kako gre ta proces. Po moje se ti klikerji hitreje odpirajo, hitreje odpiraš podatkovne baze in sam sebe presenečaš, kaj vse lahko potegneš ven. Improvizacija je samo sposobnost odpiranja predalčkov. Ne vem, od kod to pride. Vem samo, da vse življenje srkam, pobiram štose, podatke ... Že kot otrok sem bral, bral, bral ... Vse, kar mi je prišlo pod roke. In ko mi da kdo iztočnico »biomehanika«, na primer, se mi odpre predal s podatki ...

Kako se razlikujejo prijemi filmskih režiserjev, s katerimi ste delali?

Petkovič je k meni pristopil z besedami: »Stari, imam enega starega karavana in ga bom prodal za štiri jurje mark, pa posnemimo film.« Tip, ki je iz Straže pri Novem mestu, je prodal edino prevozno sredstvo, ki ga je vezalo na njegov dom, prišel na ničo točko, zato da je posnel film?! Takoj sem vedel, da je pravi. Tudi Burger nama je z Milinovičem prav tako ponudil priložnost, kar zelo cenim. Z Anzeljcem pa je bilo tako fino, da se že pripravlja na nov projekt.

Zanimivo, režiser zadnje večerje Vojko Anzeljc nima AGRFT-jevske diplome, nima je niti Petkovič niti ne vaš ustaljeni filmski par-

Ravno zadnjič mi je nekdo spet vrgel gor, češ kaj se grem, saj nimam akademije. »Imam akademijo,« sem rekel. In me je gledal debelo: »Daj no, Javšnik, saj vsi vemo, da je nimaš.«

»Imam,« sem mu rekel. »Le da sem jo delal drugje kot ti. Drugje sem si nabiral kilometrinno, le da si ti vsa štiri leta trpel, jaz sem se pa ves čas blazno zabaval.« S tem se imajo očitno čas ukvarjati samo tisti, ki niso suvereni v tem, kar počnejo ... Prav zaradi tega nikoli nisem šel na sprejemne izpite. Na meni nihče ne bo zdravil svojih kompleksov! Moram pa reči, da se očitno tudi na AGRFT nekaj odpira. Ko sem gledal te študentske filme na festivalu, sem bil totalno navdušen. Kakšna generacija!

Kako si torej razlagate to filmsko ekspanzijo in evforijo zadnjih let?

Kar se tiče same ustvarjalne sile, se mi zdi, da imamo že nekaj časa zelo močen naboj. Vendar so vse, ki so se želeli ukvarjati s filmom, strašili, da če ne bodo dobili blagoslova od vrhov, se lahko za film obrišejo po nosom. Zdaj pa imajo fantje poln kufer tega, da bodo na nekoga čakali ali nekoga prosili, in so se očitno odločili vzeti stvari v svoje roke. Ugotovili so, da tisti, ki da zeleno luč za snemanje, ni nujno tudi tisti, ki ti lahko pomaga narediti film. Zdaj ni več samo družbenih firm, so tudi privatne, drobne firme in ni vrag, da ne boš našel vsaj pet sponzorjev in jih navdušil za svojo idejo. Če imaš dovolj volje in energije, lahko narediš svoj film!

Cvitkovič v zadnjem intervjuju primerja rast filmske evforije z rastjo nacionalne samozavesti.

Kar se tega tiče, sem sam še vedno precej razočaran. Komaj deset let je minilo od samostojnosti, pa se zdi, da smo že kupljeni, vsa ta amerikanizacija ... Amerikanci nas bodo požrli, dobesedno, hkrati z MacDonaldsom. Greš v kino pa te hkrati s kupljeno vstopnico poslilijo še s popustom za neki Big Mac menu. Naj si ga nekam vtaknejo! Mislim, da bi se moralo več govoriti o teh nacionalnih temah, zato podpiram tudi projekt Prešerna, ki ga je delala nacionalka. A tudi tukaj sem v Prešernu pogrešal pravega junaka. Mar to, če je tip pil in bil dekadenten, pomeni, da ne more biti frajer? Idealno bi bilo, da bi ga v mladih letih igral Seba Cavazza, kasneje pa tastari Cavazza. Kak šarmer bi to bil! To bi bila takoj druga zgodba, druga karizma. Kdo pa ve, kaj se je takrat zares dogajalo? Kdo pa ve, kako je Prešeren zares izgledal! Če so iz Amadeusa naredili totalno zvezdo, zakaj bi moral biti prav vseslovenski junak nerealiziran v privatnem in družbenem življenju?